

## ERMENİSTAN'IN DEVLET DESTEKLİ TERÖRİZMİ VE ONUNLA MÜCADELE YOLLARI

Samir QULİYEV\*

---

### ÖZET

Terörizm türlerinden biri olan “devlet destekli terörizm” olgusu özellikle 11 Eylül olaylarından sonra sık sık ifade edilmeye başlanmıştır. Çeşitli ermeni örgütleri tarafından terörle varlığını sürdüren Ermenistan devleti, terörü desteklemeyi, teröriste destek sağlamayı dış politika aracı seçerek Kafkasya’da güvenliği tehdit etmektedir. Ermeni terör örgütlerinin çeşitli ülkelerde gerçekleştirdikleri eylemler, Ermenistan’ın Dağlık Karabağ da dahil olmakla çeşitli tarihlerde tüm Azerbaycan’da gerçekleştirdikleri terör faaliyetleri ve terörden nemalanan irredantist özellikle olan dış politika stratejisi uluslararası çapta Ermenistan’la ilgili tedbirlerin alınmasını zaruri kılmaktadır. Bu tedbirlerin başında da uluslararası arenadaki güç merkezlerinin özellikle de terror konusunda çifte standartdan vazgeçmeleri gelmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda devlet destekli terörizmin kapsamı ve hukuksal çerçevesi ele alınmış, Ermenistan merkezli terör eylemleri araştırılarak Ermenistan devletinin desteklediği terörizmle mücadele yolları sunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Terörizm, Azerbaycan, Dağlık Karabağ, Ermenistan

### ARMENIA'S STATE-SPONSORED TERRORISM AND STRUGGLE WAYS

### ABSTRACT

One of the terrorism types “state-sponsored terrorism” phenomenon began to be used more frequently, especially after the events of September 11. Armenian state continuing its existence by means of different Armenian organizations by selecting to support terrorism as a foreign policy tool threatens security in Caucasus. The acts of Armenian terrorist organizations in different states, Armenia’s terror acts carried out in all Azerbaijan in various dates, including Nagorno-Karabakh and irredentist foreign policy strategy benefiting from terror makes it essential to take measures against Armenia in international arena. At the head of these measures comes renunciation of power centers in international arena from double standards especially in terrorism issue. If Armenian state sponsors terrorism, organizes terrorism it should be imposed some sanctions too. In this context, in our work the scope and legal framework of state-sponsored terrorism is discussed, Armenian centered terrorist acts are investigated and the ways of struggling against terrorism supported by Armenia are presented.

**Key words:** Terrorism, Azerbaijan, Nagorno-Karabakh, Armenia

---

\* Qafqaz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim görevlisi, Bakü Slavyan Üniversitesi Diploması ve Dış Politika Bölümü öğretim görevlisi.  
e-mail: squliyev@qu.edu.az

## GİRİŞ

Sovyetler Birliği (SSCB) dağıldıktan sonra devlet destekli terörizmin bütün dünyada etkisi daha çok his edilmeye başlamıştır. 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen terror olayları, hem siyasal alanda, hem de terörizmle mücadele alanında önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Küreselleşmiş terör ve etkileri o tarihe kadar yaşanan süreci neredeyse tamamen değiştirmiş, ülkelerin soruna yaklaşımı, sorunun hemen her platformda ele alınması, mücadelenin yapısını da değiştirmiştir. 11 Eylül saldırılarının akabinde ABD (Amerika Birleşik Devletleri) tarafından 28 Eylül 2001 tarihinde BM (Birleşmiş Milletler) Güvenlik Konseyi'nden 1373 sayılı karar çıkarılmış ve bu karar terörle mücadelede uluslararası alanda yeni bir sürecin başlamasına neden olmuştur. BM Güvenlik Konseyinin bu kararında uluslararası terörizmin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği hususu kayıt altına alınmıştır.<sup>1</sup>

Ayrıca ABD terör eylemlerini destekleyen devletlere yapılacak her türlü askeri ve ekonomik yardımını durdurmuş ve kendi antiterörizm programında bu tür devletlere karşı ekonomik, diplomatik ve gerekirse askeri yaptırımları gerçekleştirmeye hazır olduğunu 1993 yılı “Devlet Destekli Terörizm” adlı raporunda beyan etmiştir. ABD'nin terörizmi destekleyen devletler listesinde Kuba, İran, Irak, Libya, Kuzey Kore, Sudan ve Suriye gibi devletler yer almıştır.<sup>2</sup>

ABD tarafından terörizmin tehdit olarak öncelik kazandığı bu strateji dönemin ABD Başkanı Bush'un 20 Eylül 2001 tarihinde yaptığı bir konuşma ile daha da belirginleşmiştir: “Düşmanımız radikal bir terörist ağı ve ona destek olan bütün ülkelerdir. Bizim terörle savaşımız El kaide ile başlamakta ama onunla bitmemektedir. Bu savaş, dünyadaki bütün teröristler bulunulup yok edilmediği sürece devam edecektir. Bu savaş uzun bir savaştır ve tarihimizdeki hiçbir savaşa benzememektedir. Şu andan itibaren, teröristlere güvenli bölge sağlamaya ve desteklemeye devam eden tüm ülkeler ABD'ye düşman rejimler olarak değerlendirilecektir. Buna göre tüm ülkeler seçimlerini yapmalıdırlar: Ya bizimlesiniz ya da teröristlerle...”<sup>3</sup> Bu stratejiyle dış politikasında terörizmi araç olarak kullanan devletlere karşı ABD'nin terörizmle mücadeleyi dış politikasına araç olarak seçtiği anlaşılmaktadır.

Yaptığımız çalışmanın amacı son gelişmeler çerçevesinde Ermenistan'ın devlet destekli terörizmi ve Ermeni terör örgütlerini yeniden gözden geçirmek, Ermeni kaynaklı terörizme karşı mücadelede yeni yöntemlerin neler olabileceklerini ortaya koymaktır.

<sup>1</sup> United Nations Security Council, “Resolution 1373”, 28 September 2001, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement>, (20.01.2013).

<sup>2</sup> U.S. Department of State, “Overview of State-Sponsored Terrorism”, <http://www.state.gov/documents/organization/31944.pdf>, (20.01.2013).

<sup>3</sup> Robert J. Delahunty, John Yoo, “The “Bush Doctrine”: Can Preventive War Be Justified?”, Harvard Journal of Law & Public Policy, Vol. 32, <http://www.harvard-jlpp.com/wp-content/uploads/2009/05/YooFinal.pdf>, (20.01.2013).

## 1. DEVLET DESTEKLİ TERÖRİZMİN ÇERÇEVESİ

### 1.1. Terör ve Terörizmin Tanım Problemi

İnsanoğlunun varoluş tarihinden itibaren hep varlığı hissedilmekle birlikte toplumsal, siyasi ve ekonomik kalkınmaya, uluslararası istikrarın ve rafahın sağlanmasına karşı ciddi tehlike oluşturan “terör” ve “terörizm” kavramlarının günümüzdek herkes tarafından kabul edilen uluslararası bir tanımı yapılmıştır.<sup>4</sup> Her hangi bir ülke nezdinde terör eylemi gibi kabul edilen bir saldırının, tanım karmaşıklığından dolayı başka bir ülkede küçük suç kategorisinde değerlendirilmesi veya birinin terörist dediğine ötekinin kahraman demesinden<sup>5</sup> ortaya çıkan tanımlamalardaki belirsizlikler terör ve terörizmle mücadeleyi de zorlaştırmaktadır.

Kelime manası itibarile latineden korkutmak anlamına gelen ‘terre’ ve büyük korku, dehşet anlamına gelen ‘terror’ kelimelerinden türeyen “terör”,<sup>6</sup> birçok ülkeler tarafından genelde aynı mana ifade etse de içerik bakımından farklılık göstermektedir. Bununla birlikte terörizme akademisyenler tarafından yapılan onlarca tanımlamalara binaen: terör, insan nazarında korku, dehşet ve şiddet uyandıran ayrımcılık güden çeşitli amaçlarla hukuk dışı olarak bilinçli ve planlı bir şekilde, masum hedefler üzerinde, asıl hedef durumundaki güçlere yönelik olarak şiddet kullanılması ya da şiddet tehdidinde bulunulmasıdır.<sup>7</sup>

Genel olarak en sade anlamıyla ‘korku’ durumunu ifade eden terörle terörizm arasında farklar vardır. Her şeyden önce terörün gayri iradi olarak meydana gelmesi mümkündür. Terörizmde ise, siyasi unsuru içeren, bir ideolojisi bulunan durumlar kastedilmektedir. Siyasal bir özellik taşımayan şiddet hareketleri, örgütlü bile olsalar, bunlar daha çok örgütlü veya organize suç hareketleri olarak tanımlanarak, terörizm suçu dışında tasnife tabi tutulmaktadır.<sup>8</sup> Terörizm, mevcut sosyal, ekonomik ve siyasal durumdan memnun olmayan insanların, yasa dışı bir takım örgütler etrafında toplanarak memnuniyetsizliklerini dışa vurma yoludur. Bir başka bakış açısıyla ise ülkelerin kendilerini haklı çıkarmak için kullandıkları bir silahtır. Savaş ve diplomasi yoluyla giderilemeyen sorunlar terörizm yoluyla giderilmeye çalışılmakta, psikolojik savaş söyleminin yaygınlaştığı günümüzde devletler uluslararası bir sorunun çözümünde terörizmi bir araç olarak kullanmaktadır.

Terörizm olgusunun başlı başına karmaşık ve değişken bir yapıda olmasından dolayı pek çok uzman kendine göre bir terörizm sınıflandırmasına gitmiştir. Uluslararası alanda etkin olan uluslararası örgütler tarafından da terör ve terörizmin kendi amaçlarına uygun olarak tanımlamaları yapılmıştır. Günümüzde nerdeyse

<sup>4</sup> Sertaç Başeren, “Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme”, Terörizm İncelemeleri: Teori, Örgütler, Olaylar, Der. Ümit Özdağ, Osman M. Öztürk, Jeopolitik, Strateji, Terör Dizisi: 3, ASAM, Ankara, 2000, s. 1.

<sup>5</sup> Javaid Rehman, International Human Rights Law, Pearson Educated Limited, London, 2003, p. 440.

<sup>6</sup> Larousse, <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/terreur>, (20.01.2013).

<sup>7</sup> Osman M. Öztürk, “11 Eylül’deki Saldırı Sonrasında Uluslararası Terörizmin ve Terörle Mücadelenin Yeni Yüzü”, Der. Osman M. Öztürk, Uluslararası Terörizm ve Dış Politika, Biltek Yayınları, Ankara, 2002, s. 21.

<sup>8</sup> Başeren, a.g.m., 33. 5-9.

bütün ülkelerin ulusal güvenliklerini tehdit eden unsurların başında gelen terörizmin herkes tarafından kabul göreceği bir tanımının yapılması terörizmle mücadele adına önem arz etmektedir.

## **1.2. Terörizm Türlerinden Biri Olarak ‘Devlet Destekli Terörizm’ ve Kapsamı**

Terörizmin tanımlanması ile ilgili tartışmalarda en önemli sorunlardan biri devletlerin terörizmle ilişkilerine dair ortaya konan iddialarla ilgili yaşanmaktadır. Terörün uluslararası, bölgesel ve lokal etkileri nedeniyle, bazı devletlerin terör örgütlerini kullandıkları hususu her zaman tartışma konusu olmuştur. Terörün bir araç olarak kullanılmasıyla bazı devletler, gizli ya da açık şekilde destekledikleri şiddet hareketleri ile politik sonuçlar elde etmeyi hedeflemektedirler. Bu durum, özellikle 1980’li yıllarda devlet destekli terörizm (state-sponsored terrorism) kavramını uluslararası alanda tartışma gündemine taşımıştır.<sup>9</sup>

Ancak konumuzu aydınlatılabilmek amacıyla ‘devlet terörü’ ile ‘devlet destekli terörizm’i karıştırmamak gerekir. Nitekim ikisi de birbirinden farklı anlamlar ve sonuçlar içermektedir. “Devlet terörü”nde iktidar olan hükümet, yani devlet iç politikasının bir aracı olarak kararlarını halka kabul ettirmek amacıyla terörü kullanır.<sup>10</sup> Bu çerçevede devlet terörü, terörün baskı oluşturup sindirmenin en etkili metodu olduğu anlayışının en açık delili gibi değerlendirilebilir.<sup>11</sup> Bu bağlamda terörist taktikler bazı devletler tarafından içteki siyasi muhalefeti ortadan kaldırmak, hukuk dışı bir işgali meşrulaştırmak veya sadece seçilmiş bir topluluk içerisinde korku yaratmak amacıyla geniş çapta kullanılmaktadır.<sup>12</sup>

## **1.3. Devletin Terörizme Fiilen Destek Vermesi**

Bir devletin teröristlere silah, teknik yardım, ulaşım konularında önemli ölçüde yardım ve teşvikte bulunmasının aktif destek olarak değerlendirileceği ileri sürülmüştür. Buna göre, teröristlerin devlet tarafından yönlendirilmemesine veya devletin teröristler üzerinde fiili bir kontrole sahip olmamasına rağmen devletin eğitim, silah, patlayıcı, istihbarat, teçhizat, para, iletişim, ulaşım ve güvenli yer konularında yardımcı olmak suretiyle terörist eylemlere aktif bir şekilde destek vermesi halinde terörizme yönelik devlet desteği söz konusu olmaktadır. Sağlanan bu yardımlar doğrudan terör olaylarına yönelik olmayabilir.<sup>13</sup> Devletler bu desteği

<sup>9</sup> Özcan Yeniçeri, “Terör ve ABD: Terörün Hegemonya Aracı Olarak Kullanılması Sorunu”, 2023 Dergisi, S. 32, 2003, s. 22.

<sup>10</sup> Vincent Bloch, “Le Rôle De La Terreur Dans La Genese D’un Pouvoir Totalitaire a Cuba”, Communisme, No. 83/84/85, 2005/2006, [http://www.aportescriticos.com.ar/docs/Cuba\\_%20le%20r%C3%B4le%20de%20la%20terreur.pdf](http://www.aportescriticos.com.ar/docs/Cuba_%20le%20r%C3%B4le%20de%20la%20terreur.pdf), (20.01.2013).

<sup>11</sup> Cemal Güzel, “Korkunun Korkusu Terörizm”, Der. Cemal Güzel, Silinen Yüzler Karşısında Terör, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s. 8.

<sup>12</sup> Anne Simonin, Le Déshonneur Dans La République: Une Histoire De L’indignité (1791-1958), Grasset, Paris, p. 265., <http://revolution-francaise.net/editions/simonin.pdf>, (20.01.2013).

<sup>13</sup> Richard J. Erickson, Legitimate Use of Military Force Against State-Sponsored International Terrorism, Airpower Research Institute, 1989, Alabama, p. 33., <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA421977>, (20.01.2013).

terörist eylemlerin sorumluluğunu veya kontrolünü üzerine almaksızın verirler. Bununla birlikte uluslararası toplumda kabul edilen görüş sadece lojistik destek sağlamanın, eğitim imkanı hazırlamanın veya operasyonlar için üs vermenin fiili destek oluşturmak için yeterli olduğu yönündedir. Fiili desteğe örnek olarak, İran ve Suriye'nin Hizbullah Örgütü'ne sağladığı finansal, eğitim, silah, patlayıcı yardımları ile diğer destekleri gösterebiliriz.<sup>14</sup>

#### **1.4. Devletin Terörizme Sponsorluk Yapması**

Devletin terörizme sponsor olması, terörist eylemleri kontrol etmesi veya yönlendirmesidir. Bu durumda devlet, terörizmi doğrudan bir mücadele aracı olarak kullanmakta ve bizzat kendi organları vasıtasıyla terörist eylemlerde bulunmakta ya da örgütlediği, teçhiz ettiği veya kontrolü altında bulundurduğu gayri resmi devlet ajanlarını, paralı askerleri veya silahlı çeteleri kullanmak suretiyle terörist eylemlerin gerçekleşmesini sağlamaktadır.<sup>15</sup> Diğer bir ifadeyle teröristler bizzat devlet görevlilerinden veya devlet tarafından etkili bir şekilde kontrol edilen kişilerden oluşmaktadır.

Devlet görevlilerinin terörist eylemlerde bulunması sık görülen bir durum olmamakla beraber Halil El Vezir suikastı ile Greenpeace Örgütüne ait Rainbow Warrior isimli gemiye karşı gerçekleştirilen terörist saldırıları devlet görevlileri tarafından gerçekleştirilen terörist saldırılara örnek gösterebiliriz. FKÖ'nün (Filistin Kurtuluş Örgütü) önde gelen isimlerinden Halil Ebu Vezir iki koruması ile birlikte Tunus'taki evinde 16 Nisan 1988 tarihinde İsrail güvenlik kuvvetleri tarafından düzenlenen bir suikast sonucu öldürülmüştü.<sup>16</sup> Diğer bir örnek ise Fransa'nın Güney Pasifik'te gerçekleştirdiği nükleer denemelerini protesto eden Greenpeace Örgütüne ait Rainbow Warrior isimli geminin Yeni Zelanda sınırlarındayken Fransız istihbarat görevlilerince gerçekleştirilen saldırı sonucu batırılması olayıdır.<sup>17</sup>

#### **1.5. Devletin Terör Amaçlı Eylemlere Müsamahalı Davranması**

Devletin ülkesindeki teröristleri aktif bir şekilde desteklememesine rağmen ülkesi içinde faaliyetlerine devam eden teröristlere engel olmak veya bunları ülke dışına çıkarmak için bir gayret göstermemesi ve bu tür faaliyetleri sona erdirmesine yönelik talepleri reddetmesi halinde terörizme karşı müsamaha söz konusu olur.<sup>18</sup> Bazı uzmanlar tarafından devletle teröristler arasındaki ilişkinin en düşük derecesi olarak nitelendirilen<sup>19</sup> bu durumda devlet, teröristleri aktif bir şekilde destekleme ve

---

<sup>14</sup> ReneVark, "State Responsibility for Private Armed Groups in the Context of Terrorism", *Juridica International*, Vol. XI, 2006, pp. 6-9., [http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji\\_2006\\_1\\_184.pdf](http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2006_1_184.pdf), (20.01.2013).

<sup>15</sup> Antonio Cassese, "The International Community's 'Legal' Response to Terrorism", *Int'l & Comp. L. Q.*, Vol. 38, No. 3, 1989, p. 598.

<sup>16</sup> Murat Yetkin, "Arafat'ın Ardından", *Radikal*, 12.12.2004, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=728485>, (20.01.2013).

<sup>17</sup> "Rainbow Warrior", *Green Peace*, <http://www.greenpeace.org/turkey/tr/about/ships/rainbow-warrior/>, (20.01.2013).

<sup>18</sup> Erickson, a.g.e., s. 33.

<sup>19</sup> Cassese, a.g.e., s. 598.

yönlendirmede bulunmamakla beraber ele geçirmek veya tutuklamak için bir çaba da göstermemektedir.<sup>20</sup> Devletin terörist grupları herhangi bir şekilde desteklemesinin söz konusu olmadığı bu durumda, teröristlerin ihtiyaçları kendileri ya da yabancı destekçileri tarafından karşılanacaktır. Bask Bölgesinin bağımsızlığı için mücadele eden ayrılıkçı ETA terör örgütünün Fransa'daki varlığı buna örnek olarak verilebilir.<sup>21</sup> Yine Taliban yönetiminin uluslararası teröristlerin Afganistan'ı bir eğitim ve operasyon üssü olarak kullanmalarına izin vermesi ve Ladin'in yakalanmasına yönelik çabalara destek vermemesi söz konusu desteğin en tipik örneklerinden biri olarak gösterilebilir.<sup>22</sup>

### **1.6. Devletin Terörist Faaliyetlerle Mücadele Etme Yetersizliği**

Genel olarak devletler ülke topraklarını kontrol etmekle birlikte bazı devletler ülke topraklarını tamamıyla kontrol edemeyebilir. Devlet, teröristlerin ülkesi içinde bulunmasını istememekle beraber yeterli askeri güce veya teknolojik imkanlara sahip olmaması gibi nedenlerle terörist faaliyetleri önlemekte yetersiz kalabilir. Bu tür devletler teröristler için ideal barınma yerleridir. Devlet bu durumda diğer bir devleti veya bölgesel bir örgütü yardım etmesi için davet edebilir. Örneğin, 1977'de Somali hükümeti Mogadishu'daki uçak kaçırma olayında talebi sona erdirmedeki yetersizliğinden dolayı Batı Almanya'dan yardım talep etmiştir.<sup>23</sup> Devlet uluslararası terörizme cevap verebilmek için yetersiz olmasına rağmen diğer devletlerden veya örgütlerden de yardım talep etmediği takdirde devletin talebi olmaksızın başka bir devletin veya teşkilatın müdahalede bulunması gündeme gelebilir.<sup>24</sup> Devletin terörist eylemlerle mücadele yetersizliğine bir başka örnek olay olarak Lübnan'ın İsrail'e karşı terrorist faaliyetlerin gerçekleştirildiği ülkesinin güney kısmı üzerinde kontrole sahip olmaması gösterilebilir.<sup>25</sup>

### **2. BM Çerçevesinde Devlet Destekli Terörizm**

BM Genel Kurulu'nun son yıllardaki çalışmaları neticesinde terörist bombalamalarının önlenmesine ve terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik olarak iki sözleşme de dahil olmak üzere terörün çeşitli türleriyle ilgili şimdiye kadar on iki uluslararası anlaşma imzalanmıştır.<sup>26</sup> BM Antlaşması'nın 1. maddesinde, BM'in amaçlarından birinin, uluslararası barış ve güvenliği korumak olduğu, 2. maddesinin 4. fıkrasında da, üye devletlerin, uluslararası ilişkilerde, birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına saygı gösterecekleri

<sup>20</sup> Gregory G. Holyk, "A Comparison of the Lethality of State and Non-state Terrorism", University of Illinois at Chicago, [http://pol.illinoisstate.edu/downloads/icsps\\_papers/2005/Holyk2005.pdf](http://pol.illinoisstate.edu/downloads/icsps_papers/2005/Holyk2005.pdf), (20.01.2013).

<sup>21</sup> Erickson, a.g.e., s. 33.

<sup>22</sup> Mehmet Saydam, ABD'nin Uluslararası Hukuk Çıkması: Afganistan Müdahalesi, Ortadoğu Analiz, Temmuz-Ağustos, C. 2, S. 19-20, 2010, s. 72., [http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2010818\\_mehmet.pdf](http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2010818_mehmet.pdf), (20.01.2013).

<sup>23</sup> Erickson, a.g.e., s. 33.

<sup>24</sup> Ibid.

<sup>25</sup> Saydam, a.g.m., s. 77.

<sup>26</sup> United Nations, "Text and Status of the United Nations Conventions on Terrorism", UN Treaty Collections, [http://treaties.un.org/Pages/DB.aspx?path=DB/studies/page2\\_en.xml](http://treaties.un.org/Pages/DB.aspx?path=DB/studies/page2_en.xml), (20.01.2013).

öngörülmüştür. BM Antlaşması'nın bu hükümlerini, özellikle devlet destekli uluslararası terörizm açısından değerlendirmek gerekir. Bu hükümlere göre, BM'e üye devletler, bir devletin toprak bütünlüğünü ve siyasal bağımsızlığını hedef alan oluşumlara, hiçbir şekilde taraf olmamak yükümlülüğü altındadırlar. Çünkü, bir devletin, bir başka devletin egemenliğini, ülke bütünlüğünü, siyasal bağımsızlığını hedef alan silahlı terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı olarak destek vermesi, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler açısından, o devlete yapılmış bir saldırı sayılmaktadır.<sup>27</sup>

BM Genel Kurulu'nun 1970 tarihli Devletler Hukuku İlkeleri Hakkındaki Bildirisi bu konuda şu yasağı getirmiştir: "Her devletin, diğer devletteki bir savaşı veya terörist hareketini örgütlemekten, tahrik etmekten, onlara yardım etmekten veya bu hareketlere katılmaktan veya kendi ülkesinde böyle hareketlerin yapılmasına yönelik organize faaliyetlere göz yummaktan kaçınma görevi vardır."<sup>28</sup> BM'in bu uyarısıyla terör örgütlerine karşı alınacak önlemler ve terör örgütlerinin siyasi çıkarlara kullanılmaması için tüm devletler göreve çağırılıyor.

Bu dönemde teröre ortak bir tanımlama çabası hız kazansa da bu mücadele uluslararası platformlarda her zaman başarıya ulaşamıyordu. 1972 yılında bu metinlerden biri (The Draft Convention for The Prevention and Punishment of Certain Acts of International Terrorism) ABD tarafından BM Genel Kurulu'na sunuldu. Birçok batı ülkesi tarafından desteklenen bu belge, komünist blok ve üçüncü dünya ülkeleri tarafından bağımsızlık için mücadele veren örgütlerin faaliyetlerine yasallık kazandırdığı gerekçesiyle reddedildi.<sup>29</sup> Terörün gündeme geldiği uluslararası kuruluşlar ve platformlarda devletler arasındaki uzlaşmada yaşanan en büyük problem bu çerçevede yaşanmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bazı devletler için bağımsızlık mücadelesi veren gruplar, bazı devletler tarafından da terör örgütü olarak değerlendirilmektedir.<sup>30</sup>

BM çerçevesinde terörizmle ilgili özellikle son yıllar bir dizi kararlar alınmıştır. Bunlardan 17 Nisan 1998 tarihli, İnsan Hakları ve Terörizm başlıklı karara göre, devletler arasında, uluslararası ve bölgesel örgütler arasında, terörizme karşı mücadelede yapılan işbirliği artırılmalıdır; dolayısıyla hangi şekilde olursa olsun, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın tüm terörizm biçimleri ile mücadele edilmeli ve terörizm ortadan kaldırılmalıdır; terörizm herkes tarafından kınanmalıdır. Ayrıca devletler, uluslararası insan hakları normlarına ve hukuka tam

<sup>27</sup> Faruk Örgün, Küresel Terör, Okumuş Adam Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri, İstanbul, 2001, s. 68.

<sup>28</sup> "Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri", Adalet Bakanlığı, [http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafli-soz/bm/bm\\_17.pdf](http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafli-soz/bm/bm_17.pdf), (20.01.2013).

<sup>29</sup> Reuven Young, "Defining Terrorism: The Evolution of Terrorism as a Legal Concept in International Law and Its Influence on Definitions in Domestic Legislation", Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 29, Issue 1, 12.01.2006, pp. 62-63.

<sup>30</sup> Boaz Ganor, "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter", Police Practice and Research, Vol. 3, No. 4, 2002, p. 290, <http://www.maeganandjoe.info/temp/School/A-PSMG%204347%20-%20GLOBAL%20PERSPECTIVES%20ON%20TERRORISM/Unit%201/one%20mans%20terrorist.pdf>, (20.01.2013).

uygunluk içinde, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın her türlü terörizmi önlemeye, onunla mücadele etmeye ve ortadan kaldırmaya davet edilir; uluslararası camia terörizmi ortadan kaldırmak için işbirliğine çağrılmaktadır.<sup>31</sup>

BM Antlaşması çerçevesinde güç kullanmayı meşru kılacak yollardan biri devletlerin meşru müdafaa mekanizmalarına başvurmalarıdır. BM Antlaşması'nın 51. maddesi silahlı bir saldırının vuku bulması halinde devletlerin bireysel veya kolektif olarak savunma haklarını kullanabileceklerini öngörmektedir.<sup>32</sup> Güvenlik Konseyi 1368 sayılı kararında BM Antlaşması'na uygun olarak münferit ya da doğal meşru müdafaa hakkını teslim etmektedir. Devletlerin başka devletlere yönelik saldırılarda bulunan terörist örgütleri barındırmaları BM Antlaşması'nın 51. Maddesi çerçevesinde meşru müdafaa hakkı doğuran bir saldırı sayılmaktadır. Ancak burada önem taşıyan en önemli unsur, meşru müdafaa amacıyla gerçekleştirilen eylemin yapılan saldırı ile orantılı olması ve sivillerin zarar görmemesidir.<sup>33</sup>

Terörizme karşı uygulanabilecek diğer bir yol, BM Antlaşması'nda öngörülen ortak güvenlik mekanizmasını kullanmaktır. BM Güvenlik Konseyi, 28 Eylül 2001'de aldığı 1373 sayılı karar ABD'nin, BM Antlaşması'nın kuvvet kullanımını düzenleyen VII. Bölümü esaslarına uygun davranabileceği yönünde bir eğilim göstermiştir. BM Antlaşması'nın VII. Bölümü, uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla BM'nin alacağı önlemleri ve bu önlemlerin uygulanmasını öngören ortak güvenlik mekanizmasını düzenlemektedir. Bu çerçevede barışın tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırı eyleminin gerçekleştiğini tespit etme yetkisi ve bu tespitin ardından tavsiyelerde bulunma veya zorlayıcı önlemler alma konusunda BM Güvenlik Konseyi yetkilidir.<sup>34</sup> Eğer çözüm gerçekleşmemiş ise devletler konuyu BM Güvenlik Konseyine havale eder ve Konsey ya barışçıl tedbirlerin devamına ya 40. maddede belirtilen geçici tedbirleri yada VII. bölümde yer alan 41. ve 42. maddelerde belirtilen zorlayıcı tedbirleri olarak (diplomatik, ekonomik ve askeri müeyyideler) sorunun çözümüne çalışır.<sup>35</sup>

### **3. Ermenistan'ın Devlet Destekli Terörizmi ve Eylemleri**

#### **3.1. Dağlık Karabağ Savaşı ve Ermenistan'ın Desteği**

Karabağ, Azerbaycan'da Kür ve Aras ırmakları ile şu anda Ermenistan sınırları içerisinde bulunan Göyçe gölü arasındaki dağlık bölge ile bu bölgeye bağlı ovalardan oluşan bir coğrafyada bulunmaktadır. Aynı zamanda, XVII. yüzyılın ortalarında bu topraklar üzerinde kurulan bir Azerbaycan Türk Hanlığının da adını

<sup>31</sup> Örgün, a.g.e., s. 68.

<sup>32</sup> "Charter of the United Nations", United Nations, Article 51, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>, (20.01.2013).

<sup>33</sup> Fatma Taşdemir, "Taliban Bağlamında Bölgesel ve Küresel Güvenlik Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", Ed. Refet Yınanç, Hakan Taşdemir, Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, ss. 298-299.

<sup>34</sup> Vark, a.g.m., s. 10.

<sup>35</sup> Canan Ateş Ekşi, "Birleşmiş Milletler Antlaşması Çerçevesinde Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunmasında Bölge Anlaşmaları ve Örgütlerinin Rolü", Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye, Ed. Refet Yınanç, Hakan Taşdemir, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 29.

taşımaktadır. Karabağ, Azerbaycan'ın diğer bölgeleriyle beraber, Ermenistan ve İran'ı da kontrol edebilecek bir noktada bulunması nedeniyle de bölge açısından jeopolitik öneme sahiptir.<sup>36</sup>

Dağlık Karabağ sorunu, 1980'li yıllarda ortaya çıkan ve bölge açısından önemli sonuçlar doğuran bir gelişmedir. Azerbaycan ve Ermenistan arasında tarihe dayanan ve SSCB döneminde zorunlu olarak askıya alınan anlaşmazlık, büyük bir patlama yaratarak savaşa dönüşmüştür.<sup>37</sup> M. Gorbaçov'un "glasnost" ve "perestroika" politikaları ile birlikte Azerbaycan'a bağlı olan Dağlık Karabağ Özerk Oblastı, 20 Şubat 1988'de Ermenistan ile birleşmeyi resmen talep etmiştir. Azerbaycan bu talebi ulusal çıkarlarına tecavüz olarak nitelendirmiş<sup>38</sup> ve Ermenistan'dan çıkarılan Azerbaycanlı mültecilerin Sumgayıt'ta Ermeniler'le çatışmaları ve iki Ermeninin öldürülmesi<sup>39</sup> tansiyonu yükseltmiştir.

SSCB Komünist Partisi Merkez Komitesi, Karabağ yönetiminin Ermenistan'a katılma isteğini, 23 Mart 1988'de, "her iki cumhuriyet halkının menfaatlerine ters düştüğü" gerekçesiyle reddetmiştir. 1988'in sonlarına doğru, olaylar daha da gerginleşerek tüm Azerbaycan'da Ermenistan devletinin desteğiyle ve fiili katılımıyla etnik savaşa dönüşmüştür.

1989'un ikinci yarısında bölgede gerginlik daha da artmıştır. 1 Aralık 1989'da Ermenistan tarihi bir karar olarak Dağlık Karabağ'ı kendisine bağlayan kararı dünyaya ilan etmiştir. 23 Ağustos 1990'da ise, Karabağ da Ermeni toprağı gibi gösterilerek, Ermenistan Bağımsızlık Deklarasyonu'nu açıklamıştır.<sup>40</sup> Bunun ardından Karabağ Ermenileri, bölgenin Ermenistan'a dahil edilmesi için politik alandaki faaliyetlerini, askeri bir hareket haline dönüştürmüşlerdir.<sup>41</sup> 2 Eylül 1991'de ise Dağlık Karabağ Ermenileri'nin sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyetini ilan etmesi SSCB'nin dağılmasından sonra imzalanan BDT (Bağımsız Devletler Topluluğu) kurucu anlaşmasına ve ayrıca her bir üye devletin toprak bütünlüğünün garanti altında olduğunu ve sınırların kuvvet kullanılarak değiştirilemeyeceğini belirten BM Şartı'na ve AGİT kararlarına aykırıdır.<sup>42</sup> Karabağ'ın adı Artsakh Ermenistan Halk Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir. Bunun üzerine de Azerbaycan silahlı kuvvetleri harekete geçmiş ve Ermeniler'le kanlı bir savaş başlamıştır.<sup>43</sup>

<sup>36</sup> Araz Aslanlı, "Tarihten Günümüze Karabağ Sorunu", Avrasya Dosyası (Azerbaycan Özel), C. 7, No. 1, İlkbahar 2001, s. 393.

<sup>37</sup> The Washington Post, 1 August 1996.

<sup>38</sup> Fahrettin Çiloğlu, Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'da Etnik Çatışmalar, İstanbul, Sinatle Yayınları, 1998, s. 143.

<sup>39</sup> Nadir Devlet, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi Türk Dünyası, İstanbul, Çağ Yayınları, 1993, ss. 275-280.

<sup>40</sup> Le Monde, 24 Aout 1990.

<sup>41</sup> Çiloğlu, a.g.e., s. 151.

<sup>42</sup> Kamer Kasım, "Başlangıcından Barış Sürecine Dağlık Karabağ Çatışması", Ermeni Araştırmaları, S. 2, 2001,

<http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=217>, (20.01.2013).

<sup>43</sup> Cenk Başlamış, "Kafkasya Patlamaya Hazır Bomba", Milliyet, 4 Eylül 1991. Le Monde, 4 Septembre 1991.

Azerbaycan Hükümeti Dağlık Karabağ'a karşı bir askeri güç oluşturduktan sonra konuyu barışçı bir şekilde çözmek isteyen dönemin Cumhurbaşkanı Ayaz Mutallibov'un muhalefetine rağmen, Azerbaycan Parlamentosu, 27 Kasım 1991'de Dağlık Karabağ'ın özerklik statüsünü iptal etmiştir. Ermenistan tarafından bu karar bir savaş ilanı olarak algılanmıştır.<sup>44</sup>

İki ülke arasındaki çatışmalar, 1992 yılında da sürmüştür. Ocak ayının sonunda Ermenilerin Karabağ taarruzları gittikçe şiddetlenmiştir. Bir Azerbaycan helikopteri Ermeni roketleriyle düşürülmüş ve ölü sayısı da 120'ye yükselmiştir. Ermenilerin saldırıları sonucu 25-26 Şubat 1992'de, 600 sivilin öldürüldüğü, Hocalı katliamı gerçekleşmiştir.<sup>45</sup> 9 Mayıs 1992'de Tahran'da Ermenistan ile Azerbaycan bir ateşkes imzalarken, Şuşa şehri ile birlikte 17 Mayıs'ta Laçın Koridoru Ermeniler tarafından işgal edilerek, Karabağ ile Ermenistan arasında bir koridor açılmıştır.<sup>46</sup> 12 Mayıs 1994'te, Rusya'nın arabuluculuğu ile taraflar arasında sağlanan ateşkes günümüzde de devam etmektedir.<sup>47</sup> Bugüne dek taraflar arasında gerçekleşen görüşmelerden, özellikle önemli olan Budapeşte ve Lizbon zirvelerinden<sup>48</sup> de çözüm için bir sonuç alınamamıştır.

Bu döneme kadar Azerbaycan topraklarının yaklaşık % 20'si Ermeni işgaline uğramış ve bir milyon Azerbaycan vatandaşı mülteci durumuna düşmüştür.<sup>49</sup> Dağlık Karabağ savaşında yaklaşık 24.000 insan hayatını kaybetmiştir. Bunların yaklaşık 18.000'i Azerbaycanlı, aşağı yukarı 6.000'i ise Ermenidir.<sup>50</sup>

Sorunu barışçıl yollarla çözmeye mecbur etmek adına, Azerbaycan tarafı Ermenistan'a karşı her türlü ekonomik yaptırımı uygulamaktadır. Hazar Denizi'ndeki petrolün işletilmesiyle birlikte Azerbaycan petrolünün dünya piyasalarına çıkarılması için yeni boru hatlarının kurulmasının gereksinimi ortaya çıkmıştır. Ermenistan üzerinden çekilecek boru hatları daha kısa olmasına rağmen, Azerbaycan Karabağ sorununun çözümüne kadar Ermenistan güzergahını kullanmayacağını açıklamış, bunun yerine kendi stratejik partneri olan Gürcistan üzerinden petrolü taşımayı tercih etmiştir.

Dağlık Karabağ sorunuyla ilgili olarak BM, AGİT, Avrupa Konseyi, İslam Konferansı Örgütü ve başka uluslararası kuruluşlarda çok sayıda kararlar alınmış ve bildiriler yayınlanmıştır. Bunlar içerisinde en önemlisi BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu kararlardır. Nisan 1993'ün başlarında Kelbecer kentinin Ermenistan tarafından işgal edilmesi ve sonraki dönemlerde de Azerbaycan'ın birçok bölgesinin

<sup>44</sup> Hürriyet, 28 Kasım 1991.

<sup>45</sup> Emin A. Şihaliyev, Kafkasya Jeopolitiğinde Rusya, İran, Türkiye Rekabetleri ve Ermeni Faktörü, Naturel Yayınları, Ankara, 2004, s. 173.

<sup>46</sup> Stéphane Yerasimos, "Transcaucasie: Le Retour de la Russie", Hérodote, No. 81, Avril-Juin 1996, p. 204.

<sup>47</sup> Elizabeth Fuller, "Azerbaijan Belatedly Signs Bishkek Karabakh Protocol", RFE/RL, News Briefs 3, No. 20, 9-13 May 1994, p. 43.

<sup>48</sup> "Report Of The Chairman-In-Office To The Lisbon Summit", OSCE, <http://www.osce.org/mc/40956>, (20.01.2013).

<sup>49</sup> International Helsinki Federation For Human Rights Annual Report, p. 26.

<sup>50</sup> Ömer G. İşyar, "Ermenilerin Dağlık Karabağ Uyuşmazlığına İlişkin Tutumlarının İçsel Nedenleri", İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No. 29, Ekim 2003, s. 3.

işgal edilmesi üzerine, 1993 yılının 30 Nisan, 29 Temmuz, 14 Ekim ve 12 Kasım tarihlerinde BM Güvenlik Konseyi sırasıyla 822<sup>51</sup>, 853<sup>52</sup>, 874<sup>53</sup> ve 884<sup>54</sup> sayılı kararları kabul etmiştir. Alınan kararlarda, Ermenistan'ın işgal ettiği tüm Azerbaycan topraklarından, ivedilikle ve şartsız olarak çekilmesi talep edilmiştir. Bu kararlara rağmen, Ermenistan tutumundan vazgeçmemiş ve bu yönde alınan kararlar uygulamaya yönelik hiçbir anlam ifade etmemiştir.

Uluslararası hukuk çerçevesinde barışçıl yollarla Ermenistan'la Karabağ sorununu çözmeye çalışan Azerbaycan tarafı istediğini bugüne dek elde edememiştir. Özellikle son dönemde Azerbaycan tarafından savaş söylemlerinin yapılması, Ermenistan'a karşı devlet destekli terörizmle mücadelede de uygun olan silahlı müdahaleyi gündeme getirmiştir.

### 3.2. Ermenistan Devletinin Terör Eylemleri ve Hukuksal Çerçeve

ABD'nin Afganistan'da tatbik ettiği güç kullanımı hareketinin hukuksal boyutları yakın gelecekte Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'da olası antiterör operasyonu için büyük önem taşıyacaktır. Bu yüzden bu hareketin meşruluğunu ortaya çıkaran hususları gözden geçirerek bizim konumuz açısından değerlendirmeye çalışacağız.

11 Eylül olaylarının bir terör eylemi olduğunu kimse tarafından kuşku doğurmamıştır. Olayın sorumlusu olarak ise El-Kaide Örgütü açıklanmıştır. Afganistan'ın bu örgütü barındırması ile bu devletin silahlı saldırının doğrudan yapmış olma zorunluluğu yoktur. Burada önemli olan yapılan yardımın türüdür. BM Genel Kurulu'nun aldığı bir kararda geçen Güç Kullanımı İlkesi'ne göre: devletlerin başka devletlerin topraklarında istila için silahlı gruplar organize etmeleri veya bunların organizelerini teşvik etmeleri ve devletlerin başka devletlerde terörist eylemlerde bulunacak gruplar oluşturmalarını, bunları kışkırtmalarını ile bunlara yardımlarını yasaklamaktadır.<sup>55</sup> Böyle eylemlerde bulunan devletler de güç kullanmış kabul edilmektedir. Dolayısıyla Taliban yönetiminin denetiminde olan topraklarda bulunan bir örgütün başka bir devlete yönelik saldırılarda bulunması uluslararası hukukun Afganistan tarafından ihlali olarak anlaşılabilir.

Bu varsayımlar doğrultusunda hareket ederek, Ermenistan'ın Azerbaycan toprakları üzerinde terörist örgütlerinin terör eylemlerinin gerçekleştirilmesinde doğrudan ve dolaylı bir rol oynadığını ispat ederek, Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı güç kullandığını ortaya koyacağız.

<sup>51</sup> United Nations Security Council, "Resolution 822", 30 April 1993, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/247/71/IMG/N9324771.pdf?OpenElement> , (20.01.2013).

<sup>52</sup> United Nations Security Council, "Resolution 853", 29 July 1993, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/428/34/IMG/N9342834.pdf?OpenElement> , (20.01.2013).

<sup>53</sup> United Nations Security Council, "Resolution 874", 14 October 1993, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/557/41/PDF/N9355741.pdf?OpenElement> , (20.01.2013).

<sup>54</sup> United Nations Security Council, "Resolution 884", 12 November 1993, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/631/20/PDF/N9363120.pdf?OpenElement> , (20.01.2013).

<sup>55</sup> UN General Assembly, "Resolution 2625", 24 October 1970, <http://www.mythsandfacts.org/replyonlineedition/appendix-9.html> , (20.01.2013).

Azerbaycan'ın topraklarının açık işgali ile birlikte Ermenistan tarafından Azerbaycan'da bir dizi yıkıcı faaliyetler vuku bulmuştur. Ermenistan'ın istihbarat servisi ve çok sayıdaki ermeni terör örgütleri sistematik olarak Bakü'nün, Gence'nin ve diğer şehirlerin sivillerine karşı, endüstri merkezleri ve ulaşım şebekeleri de hedef seçilerek, terör eylemlerinde bulunmuşlardır. Ermenistan'ın Azerbaycan'a ve diğer ülkelere karşı terör eylemlerini gerçekleştiren örgütlerle çeşitli seviyede işbirliğinde bulunduğunu ve bu örgütlere kendi arazisi üzerinde talim kamplarının kurulması için yardım sağladığını ortaya koyan birçok deliller de mevcuttur.<sup>56</sup> Bu durum bile kuvvet kullanma ilkesine göre diğer devletlere karşı güç kullanmayı meşru kılmaktadır.

1988 yılından itibaren ise terörizm Ermenistan'ın dış politikada başarıyla kullandığı bir dış politika aracına çevrilmiş<sup>57</sup>, ilk aşamada esas amaç Azerbaycan toprakları olmuş, nihai amaç ise irredentist politikanın uzantısı olan Büyük Ermenistan hayali olmuştur. 1988 yılından günümüzedek Azerbaycan arazisinde Ermenistan devleti tarafından desteklenen 32 terör eylemi gerçekleştirilmiştir.<sup>58</sup> 1994 yılına kadar Ermenistan tarafından her türlü desteklenen bir dizi olaylar devlet destekli terörizmin ne kadar tehlikeli olduğunu da gözler önüne sermektedir. Ancak uluslararası hukuk çerçevesinde terörizmin kapsayıcı bir tanımının yapılmaması ve örgütler tarafından alınan kararların bağlayıcılığının olmaması Ermenistan'ı daha da cesaretlendirmiştir.

### 3.3. Tanınmamış “Dağlık Karabağ Rejimi ve Onun Ordusu”

Ermenistan tarafından işgal olunmuş topraklar üzerinde kurulmuş olan sözde “Dağlık Karabağ Cumhuriyeti”, hiçbir devlet tarafından tanınmamasına rağmen kendini Karabağ sorunun bir tarafı olarak göstermekte ve çatışmanın Ermenistan'la Azerbaycan arasında değil, Karabağ'la Azerbaycan arasında olduğunu iddia etmektedir. Çatışma öncesi nüfuzu 180000 olan Dağlık Karabağ, 1994'de imzalanan ateşkes anlaşması sonunda tümüyle Ermenistan'la entegrasyon sürecine girmiştir. Ekonomik olarak tamamen Ermenistan'a bağımlı olan Karabağ, Ermenistan'la ekonomik ve parasal birlik içerisinde yasal olmayan varlığını sürdürmektedir. “Karabağ'ın Bütçesi”nin % 50 Ermenistan tarafından karşılanmaktadır. Ermenistan'ın Goris şehriyle Hankendi arasında yeni kurulmuş karayolu ile bir bağlantı oluşturulmuştur. Bu yol işgal edilmiş Laçin bölgesi üzerinden geçmektedir.

Ermenistan'la “Karabağ” arasında bu kadar geniş ilişkilerin mevcut olmasına rağmen, ne yazık ki teröre maruz kaldığını dünya kamuoyuna propaganda eden güçlü devletler Azerbaycan'a karşı kayıtsız kalmışlardır. Nitekim, BM Karabağ'la ilgili kabul edilen kararlarında çatışma tarafları olarak Karabağ'ın Ermenileriyle Azerbaycan gösterilmekte, Ermenistan ise çatışmada ilgisi olan devlet olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda Azerbaycan tarafından antiterör operasyonunun

<sup>56</sup> “Armenian Terrorism in Azerbaijan”, Karabakh, 19 May 2011, <http://www.karabakh.org/terrorism/armenian-terrorism-in-azerbaijan/>, (20.01.2013).

<sup>57</sup> “Organisation and Implementation Of Terrorist Activities By The Republic Of Armenia Against The Republic Of Azerbaijan”, Genocide Facts, <http://www.azerigenocide.org/facts/fact14.htm>, (20.01.2013).

<sup>58</sup> Şihaliyev, a.g.e., s. 208.

gerçekleştirilmesi için Dağlık Karabağ'daki Azerbaycan ve Ermeni sivil nüfusla "Dağlık Karabağ Ordusu" arasında net bir ayırım yapılmalıdır.

Bilindiği gibi, "Dağlık Karabağ Ordusu" sadece Ermenistan'dan değil diğer dış ülkelerden de büyük mali yardım almaktadır. Karabağ arazisinde kanunsuz silahlı kuvvetlerin kurulmasında ASALA gibi tanınmış terör örgütleri de vardı. Son dönemlerde Azerbaycan'ın Ermenistan tarafından işgal edilmiş toprakları üzerinde PKK örgütü de dahil, diğer terör örgütleri de eğitim yapmaktadırlar.<sup>59</sup> Bunun dışında "Dağlık Karabağ Ordusu", Azerbaycan'ın denetimsiz kalan iki ordu arasındaki bölge üzerinde uyuşturucu taşımacılığı yapmakta ve bundan kendi faaliyetlerini sürdürmek için büyük gelirler elde etmektedirler.<sup>60</sup>

#### **4. Ermenistan Destekli Uluslararası Terörizmle Yeni Mücadele Yolları**

*Yukarıdaki bölümlerde de sık sık bahsedildiği üzere Ermenistan destekli devlet terörizmine karşı mağdur taraf olan Azerbaycan, sorunun çözümü için barışçıl yolları denemiş, ikili görüşmeleri uluslararası örgütler aracılığıyla yürütmüştür. Ancak uluslararası hukuk çerçevesindeki barışçıl metodlarla sorunun çözümüne ulaşamamıştır. Etnik terörden başlayan Ermeni terörü, Ermenistan bağımsızlığını kazandıktan sonra merkezileştirilmiştir. Ermeni diasporu tarafından yönetilen Ermenistan devleti, terörü de 'Büyük Ermenistan' hayaline ulaşmak amacıyla etkin bir dış politika aracı olarak kabul etmiş ve ne yazık ki başarıyla uygulamıştır. Bölgede çıkarları olan büyük devletler ise bu durum karşısında sessiz kalmışlardır.*

##### **4.1. Uluslararası Arenada Ermeni Terör Örgütlerinin Tanıtılması**

*11 Eylül olaylarından sonra ABD uluslararası terörizmle mücadele çerçevesinde yeni yöntemler ve politikalar uygulamaya başlamıştır. ABD en önemli düşman olarak Usame bin Ladin'i seçerek Afganistan'dan iadesini talep etmiştir. Afganistan tarafı ise Ladin'in teslim edilmesini redetmiş ve sonuçta ABD'nin Afganistan'a silahlı müdahalesi başlamıştır. ABD, birtakım düzenlemelerle birlikte tehdit olarak algıladığı terör örgütlerinin listesini tekrar ilan etmiş ve tüm ülkeleri uluslararası terörizme karşı mücadeleye davet etmiştir. 43 uluslararası terör örgütünün adını içeren bu listede bile hiçbir Ermeni terör örgütünün adı geçmemektedir.<sup>61</sup> Bu küçük detaydan da anlaşılacağı üzere, uluslararası antiterör koalisyonunu Ermenistan'ın devlet olarak her türlü destek verdiği<sup>62</sup> Ermeni terör örgütleri ile mücadeleye davet etmek için, ilk önce dünyaya Ermeni terör örgütlerini ve onların faaliyetlerini tanıtmak gerekmektedir.*

Tarihsel süreç içerisinde Ermeni terörü üç aşamalı gelişme göstermiştir. İlk aşamada amaç, terörle Ermenileri, Ermeni topluluklarını kazanmak veya kendilerine çekmek, bu suretle Ermeni birliğini sağlamaktır. İkinci olarak dünya kamuoyuna gücünü ve boyutlarını kabul ettirmek, ilgiyi kazanarak daha da güçlenmek olmuştur. Son aşamada ise küresel politik gelişmelere ve uluslararası çıkar çatışmalarına yön

<sup>59</sup> Echo Gazetesi, No. 170, 2 Ekim 2001.

<sup>60</sup> Zerkalo Gazetesi, No. 120, 30 Temmuz, 2001.

<sup>61</sup> Zerkalo Gazetesi, 16 Ekim 2001.

<sup>62</sup> Reha Yılmaz, "Armenian Foreign Policy During Levon Ter-Petrosian And Robert Kocharian Period", Journal of Qafqaz University, No. 26, 2009, p. 13.

verecek, Türkiye-Azerbaycan endeksli ve Türklerle ilgili saptırılmış bilgilerle donatılan kaynakları hazırlayarak dezenformasyon oluşturmaktır.<sup>63</sup>

#### 4.2. Ermeni Terör Örgütlerinin Ortak Yönleri

Ermeni terörist grupları uzun bir tarih geçmişine sahiptirler. Tarihsel süreç içerisinde farklı isimlerle ama aynı amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermişlerdir. 1884’de Nazarbek tarafından kurulan “Hınçak Komitesi” tarihte görülen ilk ermeni terör örgütü sayılabilir. Sonraki dönemlerde “Taşnak” komitesi, Gülbenkyan’ın Vakfi, JCAG, ASALA, ASALA-MR, NAR, ‘Genç Ermeniler Birliği’ gibi farklı isimlerde eylemler gerçekleştiren Ermeni terör örgütlerinin<sup>64</sup> ortak nitelikleri taşıması dikkat çekicidir.

Ermeni terör örgütlerinin kendisine özgü dikkat çekici özellikleri bulunmaktadır. Ermeni terör örgütlerinin olağanüstü etkinliği, örgütlü hareket etmesi ve farklı boyutlarda olması dikkat çekici bir özelliktir. Bu örgütler New York, Los Angeles, Santa Barbara, Madrid, Sidney, Paris gibi şehirlerde büyük bir gizlilik içerisinde operasyonlarını yürütebilmiştir. Basını ve diğer medya kuruluşlarını oldukça profesyonel bir biçimde kullanan Ermeni terör örgütleri tarafından Ermeni ve Batı toplumunda etkili kurumlarla yapılan işbirliği sonucunda işledikleri cinayetler haklı nedenlere dayalı birer öç alma eylemi olarak lanse edilmiş, eylemlerine meşruiyet kazandırmaya çalışılmıştır. Terör eylemlerini gerçekleştiren örgüt mensupları, birer kahraman gibi sunulduğundan özellikle genç Ermenilerin geniş desteğini alabilmişlerdir. Medyayı yönlendirme konusunda, tek taraflı bilgilendirme yaptıklarından dolayı başarı elde etmişlerdir. Ermeni teröristleri ciddi bir alternatif ile karşılaşmadığından uluslararası medyada tekel nitelikte olmuştur.

Ermeni terör örgütlerinin, kendilerine bazı durumlarda dezavantaj yaratan, dışa bağımlılıkları da bulunmaktadır. Dışa bağımlılık; bir yandan güçlerine güç katarken bir yandan da diğer güçlerin çıkarlarına göre eylemlerinin şekillenme zorunda kalmasına neden olmaktadır.

Ermeni terör örgütlerinden en çok tanınanı Marksist ASALA (Ermenistan’ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu) ve muhafazakar JCAG’dır (Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları). Bunların arasındaki ilişkiyi ayırt etmek kolay değildir. Ermeni terör örgütleri dar bir kadro ile kurulmakta, merkezi yönetim bu kadro tarafından kontrol altında tutulmaktadır. Merkezi yönetim tarafından planlanan eylemler, uzmanlaşmış özel timler tarafından uygulanmakta ve bu timler gerektiğinde çok

<sup>63</sup> Zafer Özkan, Tarihsel Akışı İçerisinde Terörden Politikaya Ermeni Meselesi, TSK Mehmetçik Vakfı, İstanbul, 2001, ss. 177-183.

<sup>64</sup> “Ermeni Terör Örgütleri”, Ermeni Sorunu, [http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/makaleler/makale4\\_2.html](http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/makaleler/makale4_2.html), (20.01.2013)., Francis P. Hyland, Armenian Terrorism: The Past, The Present, The Prospects, Westview Press, 1991, p. 26., <http://www.erevangala500.com/uploads/pdf/1323107204.pdf>, (20.01.2013)., Sedat Laçiner, Türkler ve Ermeniler Bir Uluslararası İlişkiler Çalışması, USAK Yayınları, Ankara, 2005, s. 324.

değişik örgüt isimleriyle kamuoyuna yansıtılarak Ermeni terör örgütlerinin sayısının çok olduğu görüntüsü verilmeye çalışılmaktadır.<sup>65</sup>

Ermeni terör örgütleri, büyük badirelerden kurtulma ve toparlanma kabiliyetine de sahiptir. Örgütlerin merkezi yönetimlerinin ve organlarının öngörülen belirli bir fiziki alanda veya aynı coğrafyada bulunması şartı yoktur. Örgütler, çeşitli ülkelerde veya bir ülkenin çeşitli bölgelerinde de konuşlana bilmektedir. Bütün Ermeni terör örgütlerinde çok sıkı ve disiplinli bir merkez hakimiyeti esas kabul edilmektedir. Örgütlerin gerek açıklanan yapıları, gerekse lider kişileri arasındaki rekabetler ve çatışmalar sık ve çeşitli bölünmelere neden olmaktadır. Bu durumdan da yarar sağlanılmaktadır. Birden fazla kişinin liderliğinde olmamaya özen gösteren örgüt içerisinde bölünme olduğundan sanki ayrı terör örgütleri görüntüsü verilmektedir. Bütün terör örgütlerinde ve faaliyetlerinde görülen diğer bir ortak özellik de gizliliktir. Ancak, merkezin gücünün gösterilmesi veya eylemin daha yaygın ve etkin propaganda aracı olarak kullanılması için özellikle alt grup veya özel tim eylemlerinde gizlilik göz ardı edilerek eylemler ilan edilmekte, eylem gerçekleşikten sonra da kabullenilmektedir. Ermeni terör örgütlerinde, terör, psikolojik savaşın bir parçası, hatta bir aşamasıdır. Propaganda amacıyla veya yalnız terör yaratmak, korku ve sindirme sağlamak için de terör eylemlerine başvurulmaktadır.<sup>66</sup>

Ermeni terör örgütleri daima bir veya birden fazla devletin açık veya kapalı desteğine sahip olmuşlardır. Bu devletleri hem bir araç olarak hem de faaliyetlerinde kamufle amacıyla kullanmışlardır. Türk ve Türkiye düşmanlığı bütün Ermeni terör örgütleri için bir var olma ve devamlılık nedeni olmuştur. Ayrıca, Ermeni terör örgütlerinin Türklere yönelik gerçekleştirdikleri suikastlar, sözde soykırıma karşı bir misilleme olarak kabul edilmiş ve bu nedenle Türklere öldürme hakkına sahip olduklarını iddia etmişlerdir. Karabağ olayları ve Azerbaycan Türkünün Ermeniler tarafından soykırıma maruz kalması da aynı düşüncenin mahsulüdür.

#### **4.5. Uluslararası Alanda Ermenistan'ın Terörü Destekleyen Ülke Olarak Tanıtılması ve Kınanarak Yaptırımlar Uygulanması**

BM'nin 56'ncı toplantısında konuşan Azerbaycan'ın BM temsilcisi Yaşar Aliyev, bütün devletleri her türlü terörizmi kınamağa ve bununla amansız mücadele etme çağırında bulunmuştur. Aliyev'in belirttiği gibi, terörizm yasadışı kurumlar ve ayrımcı rejimler tarafından yoğun destek almaktadır. Bu rejimlerin kontrol ettikleri bölgelerde uyuşturucu maddelerin üretimi ve taşımacılığından, silah ve insan ticaretinden elde edilen paralarla, terör eylemleri finanse edilmektedir. Bu yüzden bu tür eylemleri önlemek için, saldırgan nitelik taşıyan ayrımcılıkla mücadeleye bütün uluslararası topluluğun katılması uluslararası barış için zaruridir.<sup>67</sup>

<sup>65</sup> Şenol Kantarcı, Kamer Kasım, Ermeni Sorunu El Kitabı, ASAM, Ankara, 2003, ss. 111-112.

<sup>66</sup> İdris Bal, Mustafa Çufalı, Dünden Bugüne Türk Ermeni İlişkileri, Lalezar Kitabevi, Ankara, s. 696.

<sup>67</sup> Echo Gazetesi, No. 179, 11.10.2001

Türkiye tarafından da, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ dahil Azerbaycan'daki terör eylemlerine katıldığı Azerbaycan tarafından kanıtlanabilirse, Türkiye'nin de Karabağ'da olası antiterörizm operasyonuna katılabileceği dile getirilmiştir.<sup>68</sup> Bu gerçeklerden de anlaşılacağı gibi, Azerbaycan kendi topraklarını Ermeni işgalinden askeri müdahaleyle geri alması için, Ermenistan'ın uluslararası terörizmi destekleyen ve PKK, IRA gibi terör örgütlerinin benzer amaçlarına sahip olan silahlı terör örgütü "Dağlık Karabağ Ordusu"na, Azerbaycan topraklarının işgal edilmesi için her türlü yardımı sağlayan bir devlet olarak bütün dünyada tanıtması gerekmektedir.

Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı uyguladığı terör eylemlerin kimin tarafından nasıl gerçekleştirildiği muammalı olsa da, bu eylemleri kanıtlayacak belgeleri ortaya koymak mümkündür. Nitekim, bu belgeler BM kurumlarına teslim edilmiş ve bu kurumlar da gerçekleşen bu tür eylemlere gereken tepkiyi vermişlerdir. Ancak kararlar tavsiye niteliğinde olduğundan Ermenistan terör faaliyetiyle ilgili hiç bir yaptırıma maruz kalmamıştır.

Avrupa Konseyi'nin, Avrupa Parlamentosu'nda Azerbaycan delegasyonunun başarılı diplomatik girişimleri sonucunda, örgütler nezdinde Ermeni terörizmine karşı hassasiyet artmıştır. Parlamento'nun toplantılarında Azerbaycanlıların Ermeniler tarafından soykırımı yasa tasarısı gündeme getirilmiştir. Bunun dışında, Ermenistan'dan ve Dağlık Karabağ'dan kaçarak, mülteci durumuna düşmüş olan bir milyona yakın Azerbaycanlının çeşitli sosyal sorunları da ele alınmıştır. Toplantılardan birinde ise Dağlık Karabağ'ın Ermeniler tarafından işgal edilmiş topraklarında terörist kamplarının bulunduğunu, narkotik maddelerin hazırlanmasında kullanılan maddenin burada yetiştirilmesi ve nihai malın bu bölge üzerinden Avrupa'ya ulaştırılması konusu Avrupa Konseyi tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Karabağ bölgesinde yasadışı silahlı grupların oluşturulması sürecine ASALA dahil bir çok bilinen terör örgütü de katılmıştır. Ermenistan'ın devlet olarak uluslararası terörizmi desteklediği konusunda birçok belgelerin olması ve bu devletin "PKK", "Sadval", Suriye ve Lübnan'ın terör örgütleri ile ilişkilerinin mevcut olması<sup>69</sup>, uluslararası desteğin sağlanmasını gerekli kılmaktadır.

#### **4.6. Ermenistan Destekli Devlet Terörizmine Yönelik Ermenistan'la Bölgesel ve Küresel Çapta Yeni Yollar Tesbit Edilerek Mücadele Edilmesi**

Uluslararası hukuka göre, meşru çerçevede askeri güç kullanma ancak iki yolla olabilir: BM Güvenlik Konseyi'nin yetki vermesi ve meşru müdafaa hakkı. Güvenlik Konseyi 11 Eylül saldırılarını terörist eylemler olarak kınamasına ve bunların uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit oluşturduğunu açıklamasına rağmen askeri güç kullanmaya ilişkin herhangi bir karar almamıştır. Dolayısıyla, Afganistan'a karşı güç kullanmanın tek yolu meşru müdafaa hakkına başvurmaktır. Uluslararası Adalet Divanı 1986 yılında Nikaragua Davasında bir ülkenin başka ülkelere karşı silahlı saldırılar düzenleyen örgütleri desteklemesini ve barındırmasını güç kullanma ilkesinin ihlali sayarak bunun hukuka aykırı olduğuna karar

<sup>68</sup> Echo Gazetesi, No. 180, 12.10.2001.

<sup>69</sup> Bağirov M., "Antiterroristicheskuyu Programu", Echo Gazetesi, No. 180, 12 Kasım 2001.

vermiştir.<sup>70</sup> Afganistan örneğinde kullanılan meşrulaştırma tezlerini dikkate alarak, bu kararın bir uygulaması, terörist örgütlere yataklık eden ve Azerbaycan'ın hukukunu ihlal eden ve dolaylı olarak güç kullanan Ermenistan'a, daha somut olarak "Dağlık Karabağ Ordusuna" karşı da uygulanabilir.

Eylül'ün sonunda BM Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen karara binaen, BM üyesi devletler terörizmle mücadelede eylemlerin finanse edilmesine engel olmalı ve terör şebekeleri konusunda bilgi alışverişini geliştirmek gibi gereken diğer önlemleri bir an önce yerine getirmelidirler. Karara göre; bütün üye devletlerin iç hukuk düzenlemelerinde terörizmin finanse edilmesinin bir suç olarak kabul edilmesi ve bu devletlerde teröristlerle ilgili olan banka hesaplarının dondurulması, terörist eylemlerine katılımı şüpheli kişilerin ve grupların yer değişimlerinin sınırlandırılması sağlanmalıdır. Bu kararın denetimi için BM Güvenlik Konseyi yanında özel bir komite de tesis edilmiştir.<sup>71</sup>

1 Eylül 2001 tarihinde Azerbaycan Parlamentosu tarafından onaylanan "Terörizmin Finanse Edilmesi ile Mücadele" beynəlxalq sazişi ile birlikte Azerbaycan, uluslararası terörizmle mücadeleye ne denli önem verdiğini göstermiştir. Bununla birlikte terörizmin finans edilmesine engel olma konusunda Azerbaycan'ın terörizmle mücadele yasasında da önemli değişiklikler yapılmıştır.<sup>72</sup>

Uluslararası hukuka uygun düzenlenen ve kabul edilen bu kararlar, Azerbaycan tarafından "Dağlık Karabağ Ordu'sunun" kontrolündeki bölgelerde terörizme karşı operasyonların yapılmasında kullanılmalıdır. Belirttiğimiz gibi, yasal olmayan bu ordu Ermenistan dahil bir çok devletten mali yardım almaktadır. Dolayısıyla resmi Bakü bu kararla birlikte "Dağlık Karabağ Ordusu'nun" mali kaynaklarını dondurma hakkını elde etmiştir. Mali kaynakların tespiti ve dondurulmasından sonra bu bölgede askeri operasyon gerçekleştirilmelidir.<sup>73</sup>

Ermenistan'ın işgali altında olan Karabağ'da antiterörist operasyonların başlatılmasının gerekliliği Azerbaycan tarafından sıkça dile getirilmektedir. Ancak bu operasyonlara başlamadan önce resmi Bakü'nün, petrol çıkarlarıyla işbirliği içerisinde olduğu Batılı müttefiklerini ikna etmesi gerekmektedir. Çünkü Batılı devletlerin onayı olmadan bu tür eyleme kalkışmak sonuç getirmeyebilir.

## SONUÇ

11 Eylül terörist saldırılarından başlayan süreçle birlikte dünyada genel olarak terör algısını gündeme taşıyarak ulusal ve uluslararası güvenlik konuları tekrar tartışılmaya başlandı. O günden beridir yaşayanlar ve ileride yaşayacak olanlar, alıştığımızdan farklı bir dünyanın ortaya çıkacağını işaret ediyor. Bu nasıl bir dünya olacak? Şüphesiz ki 11 Eylül'de yapılan saldırılar terörist saldırılardır.

<sup>70</sup> İbrahim Kaya, "11 Eylül Saldırıları ve Sonrası: Uluslararası Hukukta Askeri Müdahale", Stratejik Analiz, C. 2, S. 19, 2001, s. 29.

<sup>71</sup> Bağirov, M., a. g. m., s. 3.

<sup>72</sup> Rzayev İ., "Antiterroristicheskoe Zakonodatelstvo Azerbaydjana-Obrazets dlya Podrajaniya", Echo Gazetesi, No. 173, 04.10.2001.

<sup>73</sup> Bağirov M., "Antiterroristicheskuyu Programu", Echo Gazetesi, No. 180, 12.10.2001.

Bunu kabul etmek gerekir ki, terrorist için saldıranların ve mazlumların milliyeti ve dini önemli değildir. Bu saldırıların sadece ABD'ye değil, tüm insanlığa ve insan değerlerine karşı yapıldığını kabul etmek gerekir. Dünyanın hegemon gücü haline gelen ABD, bu acıyı yaşamadan evvel Azerbaycan 90'ların başında bunun daha şiddetlisini yaşamaktaydı. Ne yazık ki Azerbaycan, Ermenistan destekli devlet terörüne terk edilerek ermeni diasporunun da çalışmalarıyla dezenformasyona maruz bırakılmıştır.

11 Eylül olaylarında mağdur edilen taraf olarak ABD'nin cevap verme, yani meşru müdafaa hakkı vardır. Bu hakka ise, sadece ABD değil, böyle bir saldırıya uğrayan her ülke teorik olarak sahiptir. Bugün Ermenistan tarafından desteklenen terör saldırılarına maruz kalan Azerbaycan da bu hakka sahiptir. Fakat, terörist saldırılara karşı mücadele için de şartlardan biri meşru müdafaa hakkına başvuracak ülkenin güce sahip olmasıdır. ABD, kendine karşı yapılan saldırıya ciddi ve etkili bir cevap vermeyi başarmıştır. ABD ile Azerbaycan'ın durumlarındaki tek fark, ABD'nin terörizme etkili bir cevap verecek politik, ekonomik, teknik, askeri ve moral gücüne sahip olmasıdır. Diğer bir yol ise, uluslararası hukuk, teamüller ve genel insanlık kurallarıdır ki Azerbaycan tarafı bunları harfiyen yerine getirmeye çaba göstermiştir.

Maalesef Azerbaycan kendisine karşı yapılan Ermenistan destekli terörlere mücadele ve müdahale etme gücünden yoksundur. Bu durumda Azerbaycan dost ve müttefik ülkelerin desteğini aramalıydı. Nitekim, bu desteği sağlamak adına bazı girişimlerde bulunulmuştur. Azerbaycan'ın sıkı çalışmalarına rağmen uluslararası çapta gereken destek elde edilememiştir. Eğer tüm uluslararası toplum bunun gibi terör olaylarına tamamen son vermek istiyorlarsa, bu konuda çifte standart terk edilmelidir. Terörizm, terörizmdir ve onunla sonuna kadar aynı yöntemlerle mücadele etmek gerekir. Terörizme karşı mücadele sadece ABD ve ya Azerbaycan için değil, bütün insanlık için hayırlıdır. Bunun için, terörizmin uluslararası altyapısı çökertilmeli ve eleman toplama kaynakları ya kurutulmalı ya da denetim altına alınmalıdır. Terörün istihbaratı, lojistik desteği, ulaşım kabiliyeti ve mali imkanları, yani alt yapısı çökertilmelidir.

Bu bağlamda Ermenistan direktifli Dağlık Karabağ ordusuna, PKK, IRA ve buna benzer terör örgütlerine karşı olduğu gibi mücadele verilmeli, bu örgütlerin yasa dışı narkotik maddelerin transferinden finanse edildiği tüm dünyaya duyurulmalı ve bununla birlikte bu terör örgütüne karşı mücadelede uluslararası destek sağlanılmalıdır. Bunun dışında, Ermenistan'ın devlet düzeyinde terörü desteklediği tüm dünyaya anlatılmalı ve onun uluslararası terörizmi destekleyen bir devlet gibi dünya tarafından tanınması temin edilerek engel olunmalı ve yaptırımlara tabi tutulmalıdır.

Son günlerdeki ABD'de ve Fransa'daki gelişmeleri izlediğimizde ermeni toplumunun daha da saldırganlaştığını görmekteyiz. Osmanlı döneminde itibaren hep üçüncü ülkelerin oyununa gelerek aynı bölgeni paylaştıkları milletlere düşmanlık yaparak, ihanet eden Ermeni toplumu ne yazık ki günümüzde de bu tutumunu sergilemektedir. Bu tutumdan Ermenistan halkı dahil hiçbir millet fayda sağlamamaktadır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Ermenistan'ın iç yapısında değişiklik olmadan, dış politika stratejisinde Ermeni diasporasının da bir uzantısı olan 'irredantist' politikalardan vazgeçmediği müddetçe bölgesel sorunlar çözülemeyecek ve uluslararası güvenliği tehdit edecektir. Ermeni diasporasının ayrımcı politikalarından arındırılmamış bir Ermenistan devleti hiç bir zaman özgür politikalar yürütemeyecek ve devlet destekli terörünü devam ettirecektir. Bu durumdan da en büyük zararı, hiç şüphesiz ki bölgesel işbirliğinden ve çeşitli bölgesel projelerden kendini mahrum bırakan Ermenistan devleti ve Ermeniler görecektir. Ermenistan'ın devlet destekli terörizmden vazgeçmemesi ya da vazgeçirilmemesi, bölgesel işbirliği, kalkınma, halkların refahı ve evrensel barışı da engellemektedir. Bu kapsamda uluslararası işbirliğinin sağlanması esas şarttır.

### KAYNAKÇA

- Aslanlı, Araz, "Tarihten Günümüze Karabağ Sorunu", **Avrasya Dosyası (Azerbaycan Özel)**, C. 7, No. 1, İlkbahar 2001.
- Bal, İdris, Mustafa Çufalı, **Dünden Bugüne Türk Ermeni İlişkileri**, Lalezar Kitabevi, Ankara.
- Başeren, Sertaç, "Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme", **Terörizm İncelemeleri: Teori, Örgütler, Olaylar**, Der. Ümit Özdağ, Osman M. Öztürk, Jeopolitik, Strateji, Terör Dizisi: 3, ASAM, Ankara, 2000.
- Bloch, Vincent, "Le Rôle De La Terreur Dans La Genese D'un Pouvoir Totalitaire a Cuba", **Communisme**, No. 83/84/85, 2005/2006, <http://www.aportescriticos.com.ar/docs/Cuba.%20le%20r%C3%B4le%20de%20la%20terreur.pdf>, (20.01.2013).
- Cassese, Antonio, "The International Community's 'Legal' Response to Terrorism", **Int'l & Comp. L. Q.**, Vol. 38, No. 3, 1989.
- Çiloğlu, Fahrettin, **Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'da Etnik Çatışmalar**, İstanbul, Sinatle Yayınları, 1998.
- Devlet, Nadir, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi Türk Dünyası**, İstanbul, Çağ Yayınları, 1993.
- Echo Gazetesi**
- Ekşi, Canan Ateş, "Birleşmiş Milletler Antlaşması Çerçevesinde Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunmasında Bölge Anlaşmaları ve Örgütlerinin Rolü", **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, Ed. Refet Yinanç, Hakan Taşdemir, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- Erickson, Richard J., **Legitimate Use of Military Force Against State-Sponsored International Terrorism**, Airpower Research Institute, 1989, Alabama, p. 33., <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA421977>, (20.01.2013).
- Fuller, Elizabeth, "Azerbaijan Belatedly Signs Bishkek Karabakh Protocol", **RFE/RL**, News Briefs 3, No. 20, 9-13 May 1994.

- Ganor, Boaz, "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter", **Police Practice and Research**, Vol. 3, No. 4, 2002, p. 290, <http://www.maeganandjoe.info/temp/School/A-PSMG%204347%20-%20GLOBAL%20PERSPECTIVES%20ON%20TERRORISM/Unit%201/one%20mans%20terrorist.pdf> , (20.01.2013).
- Güzel, Cemal, "Korkunun Korkusu Terörizm", Der. Cemal Güzel, **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.
- Holyk, Gregory G., "A Comparison of the Lethality of State and Non-state Terrorism", **University of Illinois at Chicago**, [http://pol.illinoisstate.edu/downloads/icsps\\_papers/2005/Holyk2005.pdf](http://pol.illinoisstate.edu/downloads/icsps_papers/2005/Holyk2005.pdf) , (20.01.2013).
- Hyland, Francis P., **Armenian Terrorism: The Past, The Present, The Prospects**, Westview Press, 1991, p. 26., <http://www.erevangala500.com/uploads/pdf/1323107204.pdf> , (20.01.2013).
- Işyar, Ömer G., "Ermenilerin Dağlık Karabağ Uyuşmazlığına İlişkin Tutumlarının İçsel Nedenleri", **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No. 29, Ekim 2003, s. 3.
- Kantarıcı, Şenol, Kamer Kasım, **Ermeni Sorunu El Kitabı**, ASAM, Ankara, 2003.
- Kasım, Kamer, "Başlangıcından Barış Sürecine Dağlık Karabağ Çatışması", **Ermeni Araştırmaları**, S. 2, 2001, <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=Dergiler&IcerikNo=217> , (20.01.2013).
- Kaya, İbrahim, "11 Eylül Saldırıları ve Sonrası: Uluslararası Hukukta Askeri Müdahale", **Stratejik Analiz**, C. 2, S. 19, 2001.
- Laçiner, Sedat, **Türkler ve Ermeniler Bir Uluslararası İlişkiler Çalışması**, USAK Yayınları, Ankara, 2005, s. 324.
- Larousse**, <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/terreur> , (20.01.2013).
- Le Monde**, 24 Août 1990.
- Örgün, Faruk, **Küresel Terör**, Okumuş Adam Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri, İstanbul, 2001.
- Özkan, Zafer, **Tarihsel Akışı İçerisinde Terörden Politikaya Ermeni Meselesi**, TSK Mehmetçik Vakfı, İstanbul, 2001.
- Öztürk, Osman M., "11 Eylül'deki Saldırı Sonrasında Uluslararası Terörizmin ve Terörle Mücadelenin Yeni Yüzü", Der. Osman M. Öztürk, **Uluslararası Terörizm ve Dış Politika**, Biltek Yayınları, Ankara, 2002.
- Rehman, Javaid, **International Human Rights Law**, Pearson Educated Limited, London, 2003.
- Robert J. Delahunty, John Yoo, "The "Bush Doctrine": Can Preventive War Be Justified?", **Harvard Journal of Law & Public Policy**, Vol. 32, <http://www.harvard-jlpp.com/wp-content/uploads/2009/05/YooFinal.pdf> , (20.01.2013).

- Saydam, Mehmet, ABD'nin Uluslararası Hukuk Çıkmazı: Afganistan Müdahalesi, **Ortaođu Analiz**, Temmuz-Ağustos, C. 2, S. 19-20, 2010, s. 72., [http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2010818\\_mehmet.pdf](http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2010818_mehmet.pdf) , (20.01.2013).
- Şihaliyev, Emin A., **Kafkasya Jeopolitiğinde Rusya, İnan, Türkiye Rekabetleri ve Ermeni Faktörü**, Naturel Yayınları, Ankara, 2004.
- Simonin, Anne, **Le Déshonneur Dans La République: Une Histoire De L'indignité (1791-1958)**, Grasset, Paris, p. 265., <http://revolution-francaise.net/editions/simonin.pdf> , (20.01.2013).
- Taşdemir, Fatma, "Taliban Bağlamında Bölgesel ve Küresel Güvenlik Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", Ed. Refet Yinanç, Hakan Taşdemir, **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- The Washington Post**, 1 August 1996.
- U.S. Department of State**, "Overview of State-Sponsored Terrorism", <http://www.state.gov/documents/organization/31944.pdf> , (20.01.2013).
- UN General Assembly**, "Resolution 2625", 24 October 1970, <http://www.mythsandfacts.org/replyonlineedition/appendix-9.html> , (20.01.2013).
- United Nations Security Council**, "Resolution 1373", 28 September 2001, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement> , (20.01.2013).
- United Nations Security Council**, "Resolution 822", 30 April 1993, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/247/71/IMG/N9324771.pdf?OpenElement> , (20.01.2013).
- United Nations Security Council**, "Resolution 853", 29 July 1993, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/428/34/IMG/N9342834.pdf?OpenElement> , (20.01.2013).
- United Nations Security Council**, "Resolution 874", 14 October 1993, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/557/41/PDF/N9355741.pdf?OpenElement> , (20.01.2013).
- United Nations Security Council**, "Resolution 884", 12 November 1993, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/631/20/PDF/N9363120.pdf?OpenElement> , (20.01.2013).
- United Nations, "Text and Status of the United Nations Conventions on Terrorism", **UN Treaty Collections**, [http://treaties.un.org/Pages/DB.aspx?path=DB/studies/page2\\_en.xml](http://treaties.un.org/Pages/DB.aspx?path=DB/studies/page2_en.xml) , (20.01.2013).

Vark, Rene, “State Responsibility for Private Armed Groups in the Context of Terrorism”, **Juridica International**, Vol. XI, 2006, pp. 6-9., [http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji\\_2006\\_1\\_184.pdf](http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2006_1_184.pdf) , (20.01.2013).

Yerasimos, Stéphane, “Transcaucasie: Le Retour de la Russie”, **Hérodote**, No. 81, Avril-Juin 1996.

Yılmaz, Reha, “Armenian Foreign Policy During Levon Ter-Petrosian And Robert Kocharian Period”, **Journal of Qafqaz University**, No. 26, 2009.

### **Zerkalo Gazetesi**

“Armenian Terrorism in Azerbaijan”, **Karabakh**, 19 May 2011, <http://www.karabakh.org/terrorism/armenian-terrorism-in-azerbaijan/> , (20.01.2013).

“Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri”, **Adalet Bakanlığı**, [http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafli-soz/bm/bm\\_17.pdf](http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafli-soz/bm/bm_17.pdf) , (20.01.2013).

“Charter of the United Nations”, **United Nations**, Article 51, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml> , (20.01.2013).

“Ermeni Terör Örgütleri”, **Ermeni Sorunu**, [http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/makaleler/makale4\\_2.html](http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/makaleler/makale4_2.html) , (20.01.2013),.

“Organisation and Implementation Of Terrorist Activities By The Republic Of Armenia Against The Republic Of Azerbaijan”, **Genocide Facts**, <http://www.azerigenocide.org/facts/fact14.htm> , (20.01.2013).

“**Rainbow Warrior**”, Green Peace, <http://www.greenpeace.org/turkey/tr/about/ships/rainbow-warrior/> , (20.01.2013).

“Report Of The Chairman-In-Office To The Lisbon Summit”, **OSCE**, <http://www.osce.org/mc/40956> (20.01.2013).